

ПУТЕВИМА КЊИГА

ХЉЕБ КОЈЕГ ЈЕ НЕКО ГЛАДАН

.....

ПИШЕ

Матија Бећковић

Племенита акција Радио Београда „Књига солидарности“ слави педесети рођендан и пола века свог постојања у време кад једни говоре да је време књиге прошло, други тврде да се више пише него што се чита, трећи додају да има мање читалаца него књига, четврти се жале да не знају шта ће с књигама и бацају их у контеј-

ТРЕБИЊЕ, 1992. Гимназија „Јован Дучић“; њрви ред: Момо Кајор, Божидар Вучуревић, Гојко Ђојо, Рајко Пејров Нојо, Матија Бећковић...; други ред: ..., Милосав Кнежевић Кнез, Урадослав Брајић, Силеван Раичковић, Вук Крњевић...

нере. И оне с посветама славних писаца виђамо по бувљацима међу старудијама и дроњцима.

Некад су нас учили да се не сме бацати хлеб. Комад који не можеш да поједеш треба да пољубиш, прекрстиш се и оставиш на месту где ће га неко гладан наћи. И књига је хлеб којег је неко гладан па се и на књигу односи исти неписани закон. Ако не знаш шта ћеш с књигом пољуби је и пошаљи Радио Београду с напоменом „Књига солидарности“. Они ће знати кога ће с њом усрећити. Још постоје многи крајеви, села и насеља где је књига највећа светиња.

Лаза Костић је написао „поезија прва жеђ српскога народа“. Ту жеђ тај народ није никад утолио. А жеђ за поезијом је исто што и жеђ за књигом, а жеђ за књигом се не може утолити ничим осим књигама и читањем.

ПОЛА ВЕКА „КЊИГЕ СОЛИДАРНОСТИ“

*Чаїлавица · Уљаре · Кузмин · Бабин Мосї ·
Слаїшина · Лукаре · Зубин Поїок · Гоїовуша*

.....

П И Ш Е

Милан Цаци Михаиловић

Преда мном пожутела кутија од ципела пуна некаквих исписаних папира и папирића, исечака из новина, понеки ЦД и много фотографија. Један број сложених у мале албуме, већина не. На полеђини неких уредно пише место и датум, ко је на слици, на многим белина полеђине.

Расуше ми се фотографије по столу, гледа ме велики број драгих ликова. Многих данас више нема. Ево и списка места где сам све стигао са том јединственом акцијом Првог програма Радио Београда. Списак је састављен по сећању. Ко зна колико је места у којима сам био али о томе нема ни трага, ни записа, ни фотографије, ни сећања.

Много је година прошло од мог првог путовања са Радио Београдом. Случај је пресудио. После неког снимања свратио сам до чувене Камене сале у Хиландарској 2 и ту затекао рођака, глумца Народног позоришта, Растка Тадића. Позвао ме је да се прикључим акцији „Селу у походе“ коју је давних дана смислио и целим бићем јој се предао Зоран Радмиловић. Срећом, био сам слободан и са Ралетом и његовом екипом кренуо пут Косова и Метохије. Уз акцију „Селу у походе“ кренула је и акција Првог програма Радио Београда, „Књига солидарности“. Упознао сам дивне људе, који су били стубови тог фантастичног хуманитарног подухвата и уз новинаре, песнике, сликаре, глумце... обишао седам села наше јужне покрајине. Довољно да схватим мисију којој сам се прикључио и којој сам се са огромном радошћу одазивао кад

ЛЕСНИЦА, 2004.

год сам имао времена. Очаран утисцима које сам понео са тог незаборавног путовања написао сам текст који ми је „Политика“ објавила 23. септембра 1988. у рубрици „Међу нама“. Ево тог текста:

У ПОХОДЕ КОСОВСКИМ СЕЛИМА

„Књига солидарности“ и „Селу у походе“ међу житељима Чаглавице, Угљара, Кузмина, Бабиног Моста, Слатине, Лукара, Зубиног Потока...

Група уметника из Београда којима су се придружиле колеге из Крагујевца, Сочанице и Приштине, осамнаести пут је ишла „Селу у походе“. Ових септембарских дана 1988. године – селима око Приштине: Чаглавица, Угљаре, Кузмин, Бабин Мост, Слатина, Лукаре, Зубин Поток. Са овом екипом „Селу у походе“ кренула је и „Књига солидарности“, Првог програма Радио Београда, акција која је хиљаде и хиљаде књига однела у сиромашне библиотеке наше домовине или основала нове.

Овог пута – четири хиљаде књига однела је у сиромашна села, од срца, за Чаглавицу и Зубин Поток. Наступали смо у двористи старе школе, у сали дома културе, на импровизованој позорници, под крошњама липа, на степеништу школе... Где има клупа, столица – људи седе, негде стоје два сата на сунцу, једне вечери киснемо заједно... Слушају речи песника, упија се реч охрабрења, за час склизне суза. Деца лепа, сва лепа и српска и турска и албанска и црногорска, много деце, наше, несташне, насмејане.

Испред једне школе величанствен дочек. Шпалир невиних очију, топла погача и со, коцке шећера и чиста хладна вода. Сузе саме иду. Пљескају ручице. На свим уснама: слобода, мир, љубав, жеља да све то што пре закуца на њихова врата. Ко ће им надокнадити детињство?

Ничије очи не заслужују попаљена гробља, каменовање, силовање... Азбука се нигде на свету не учи са потресних натписа „Кућа на продају“, „Село на продају“. У очима остају неизбрисиви ожиљци. И у души.

А једна жена прича како је та душа боли што јој деца и не траже да изађу пред кућу, да се играју, да оду у биоскоп или на корзо. Неко им је убио жељу и подарио страх. Иза затворених прозора и закључаних врата расту наши потомци.

Има реч самоуправна, демократска, несврстана, социјалистичка Југославија.

Са нашим домаћинима, драгим Косовцима, ми смо свим срцима, и „Књига солидарности“ и екипа „Селу у походе“.

Следећи пут кад дођемо желимо да поделимо сузе радоснице.

КАКО ЈЕ СВЕ ПОЧЕЛО

Година 1972. На адресу Радио Београда стигло је неколико кутија књига из Основне школе „22. децембар“ са Новог Београда. Нека добра учитељица се договорила са ђацима да спакују прочитане књиге и да их поклонe онима који их немају, а који би их радо читали. Написали су и писмо које је гласило отприлике овако: „Молимо чике из Радио Београда да ове књиге пошаљу нашим вршњацима у неком забитом селу где не постоји ђачка библиотека...“

Велика је срећа била што су тај вредан товар и то чаробно писмо стигли у праве руке, до песника Божидача Тимотијевића. Схватио је то добри Божа као свети задатак. И рођена је „Књига солидарности“. Кренуло се у прикупљање књига. Направљени су контакти са библиотекама, издавачима, са појединцима. У Радио Београд су стизали брижљиво увијени пакети, поклањали су људи делове, па и целе библиотеке, неки доносили у кесама по две-три вољене књиге које су красиле полице у њиховим становима. Убрзо је Радио Београд био затрпан књигама.

Акција је кренула из Луковдола, села у Горском котару, родног места трагично настрадалог песника „Јаме“, Ивана Го-

Бождар Тимоџијевић (1932–2001)

рана Ковачића. И тако до данашњих дана, стотине и стотине места, хиљаде и хиљаде километара и преко три милиона најлепших поклона. Педесет пуних година испуњених племенитошћу!

А ко је био Бождар Тимоџијевић? Заслужује да се запамти!

Рођен је у Београду 30. октобра 1932. године и одрастао у радничкој Раковици. Прве стихове је написао у гимназији. Члан Удружења књижевника постао је 1955. године. Апсолвирао је на Филолошком факултету на групи за општу и југословенску књижевност. Прва књига му је „Велики спавач“. Са Бранком Миљковићем и Жиком Лазићем још на студијама оснива неосимболистичку групу. Радио је као новинар и уредник у више листова и часописа. У Радио Београду је провео девет година, од 1971. до 1980. и покренуо „Књигу солидарности“.

Објавио је више збирки песама, драмских комада, сликовница, по његовим букварима и читанкама училе су многе генерације. Бавио се преводилаштвом, писао текстове за музику, на пример „Девојко мала“ и тако даље.

Умро је 6. маја 2001. и по својој жељи сахрањен на Тари, планини коју је много волео.

ГУСТАВ И АВГУСТИНА

*Негде на крају свећа,
Баш њоред њлавој мора,
На крају једној лећа,
Баш исјод једној цвећа
Живи њлава и фина
Цурица Авјусџина...*

Овако почиње песма Божидара Тимотијевића из збирке песама „Густав и Августина“, штампане 1974. године. Знајући да ће се срести, понео сам своју збирку његових песама и замолио га да ми је потпише. Пожелело је да је узме за себе, вероватно зато што је издање било распродато. Нисам могао да му учиним такав поклон. Разумео ме је. Морао је да ми напише посвету:

*Милом другу и њријашељу
Милану Михаиловићу
али њонајвише Пери и Влади
од срца (овде је нацртао срце)
Београд
20. 6. 1991.   Б. Тимотијевић*

Захваљујући синовима и данас чувам збирку песама Боже Тимотијевића с Његовом дивном посветом. Цитирао сам само једну строфу песме Густав и Августина, а ти читаоче прочитај целу, читај Божине песме, нећеш се покајати!

У БИБЛИОТЕЦИ „БУКА ДИНИЋ“ НА СЕЊАКУ

Кад смо већ код 1991. године, ево једног лепог догађаја. У рукама ми је фотографија из дворишта београдске библиотеке „Бука Динић“. На полеђини фотографије забележено: 20. јун 1991. На слици нас више од двадесеторо. Песници, новинари, књижевници, сликари, глумци...

Смислили, мој покојни млађи брат, Владислав, звани Ека, запослен у тој библиотеци, и ја, да направимо вече посвећено акцији „Књига солидарности“, да направимо богат програм уз учешће знаменитих уметника и да прикупимо књиге за сиромашну библиотеку у селу Горња Добриња у којој је рођен кнез Милош Обреновић. Улазница је била једна или више књига!

Тог 20. јуна у програму су, пред препуном салом, наступили песници: Љубица Милетић, Божидар Тимотијевић, Манојле Гавриловић и Милосав Кнежевић. Били су ту новинари Бошко Вељковић, Никола Мирков, Александар Лукић, књижевник Радослав Братић, сликар Горан Поповић и глумци Бранко Вујовић, Петар

БГБ ~ БИБЛИОТЕКА
 БОУИСЛАВ ИЛИЋ и БУКА ДИНИЋ
 БЕОГРАД, ВЛАДТЕ КОВАЧЕВИЋА 6

ЧЕТВРТАК, 20.6.91. у 18^ч

АКЦИЈА - КЊИГА СОЛИДАРНОСТИ
 ЖИВИ ВЕЋ 19 ГОДИНА
 ФОНД АКЦИЈЕ: ПРЕКО 2.500.000
 КЊИГА 1148 ОСНОВНИХ ИЛИ
 ДОПУЊЕНИХ БИБЛИОТЕКА.

У ЧАСТ

У ЧЕСТИ
 СОЛИДАРНОСТИ

Ово вече је у част књиге и оних
 који живе за књигу солидарности.
 Ако у вашем срцу има места за
 непознатог читаоца, књига коју
 бете поклонити отићи ће у праве
 руке.

Вечерас, у вашу част, наступају
 они који поштују вашу
 племенитост:

НИКОЛА МИРКОВ
 МИРОСЛАВ КИСЕВИЋ - КНЕЗ
 БОЖДАР ТИМОТЊЕВИЋ
 НИКА КИСЕВИЋ
 БОЖИ ВЕЉКОВИЋ

ТАЊА КРАГУЈЕВИЋ
 АЉЕША МИЉЕТИЋ
 МИОДРАГ БУРИЋ
 МАНОЈАК ГАВРИЛОВИЋ
 БРАНИСЛАВ ЛОВРЕНСКИ...
 Песници

ВЕСНА ЧИПЧИЋ
 АЉЕША БАЧИЋ
 БРАНКО ВУЈОВИЋ
 САВО РАДОВИЋ
 ПЕТАР КРАЉ
 МИЛАН МИХАНДРОВИЋ...
 ДРАМСКИ ТИЈАТРИЦИ

КЛАВИР ЗОРИЦА ЖИВАНОВИЋ

УДРУЖЕЊЕ - ЈЕДНА ИЛИ ВИШЕ КЊИГА

БИБЛИОТЕКА „БУКА ДИНИЋ“, 1991.

Програм вечери прикупљања књига за акцију „Књига солидарности“

Краљ, Аљоша Вучковић, Весна Чипчић, Саво Радовић и Неша Миловановић. Са великом радосћу водио сам програм. Вече је било незаборавно. Свако је добио руком исписан програм који је дивним писмом и с великом љубављу исписао мој брат Ека. Посетиоци су, поред имена учесника, у програму могли да прочитају: „Акција „Књига солидарности“ живи већ 19 година, поклоњено преко 2,5 милиона књига и основано или допуњено 1148 библиотекарских фондова“. Писало је и следеће: „Ово вече је у част књиге и оних који живе за 'Књигу солидарности'. Ако у вашем срцу има места за непознатог читаоца, књига коју ћете поклонити отићи ће у праве руке. Вечерас у вашу част наступају они који поштују вашу племенитост!“

Били смо одушевљени колико је књига прикупљено. Зато смо, пре одласка у родно место кнеза Милоша организовали још једно вече да наш поклон буде још богатији. На истом месту, 27. новембра 1991. године, уз учешће наших истакнутих песника, Тање Крагујевић, Драгана Драгојловића, Јована Стриковића, Драго-

БИБЛИОТЕКА „ЂУКА ДИНИЋ“, 1991.

*Милан Цаци Михаиловић, Радомир Андрић, Милосав Кнежевић Кнез,
Злаша Нуманагић, Пејтар Краљ и Милица Драјојловић*

мира Брајковића, Радомира Андрића и Милосава Кнежевића, глумца Злате Нуманагић и Петра Краља и књижевника Радослава Братића, било ми је задовољство да говорим стихове и најављујем сјајне госте.

Биланс је био фантастичан. За две вечери, у дивном амбијенту библиотеке на Сењаку, прикупљено је око 3.000 књига и пред саму Нову годину, по цичи зими, нас неколико је однело драгоцени товар и уз пригодан програм у сали коју је безуспешно грејала једна мала бубњара, учинисмо велику радост мештанима Милошеве Горње Добриње.

ВУКОВА НАГРАДА

Пре скоро двадесетак година, у једном интервјуу, говорио сам о акцији „Књига солидарности“ и, наравно, о души те акције, о песнику и новинару, дугогодишњем уреднику Радио Београда, Ми-

ВУКОВА НАГРАДА, 1987.

Иван Стамболић, Душан Чкречић и Милосав Кнежевић

лосаву Кнежевићу Кнезу. Кроз те песничке руке прошло је више од три милиона књига. Одабирао их је према месту у које се одлазило, брижљиво паковао, проговорио са сваком по коју реч, за срећан пут. Волео би Кнез да је књига у изобилју, па да их многа деца нису жељна, да су им библиотеке пуне и препуне. Али није тако. Ипак, постоји нешто што је тог вредног човека чинило срећним, а то је што никада нико од издавача, врхунских књижевника, глумаца, песника, сликара...није одбио бесплатно учешће у овој изузетној културној мисији.

Биографија Милосава Кнежевића Кнеза стаје у неколико редова, али је његов живот међу књигама пребогата прича којом је задужио своју отаџбину. Рођен је 1943. у селу Доњи Гајтан на Радан планини. Гимназију је учио у Лесковцу, а југословенску и светску књижевност студирао на Филолошком факултету у Београду. Поезију је објављивао у југословенским књижевним часописима. Године 1989. објављена му је збирка песама „Ни сан ни јава“. Акција „Књига солидарности“ коју је годинама здушно водио овенчана је Вуковом наградом!

БИБЛИОТЕКА „БУКА ДИНИЋ“, 1991.
Милан Цаци Михаиловић и Милосав Кнежевић

Потресна је песма коју је увек говорио на нашим путовањима. И сада чујем стихове песме „Моја мајка чита књигу“. Ево прве строфе која ми се урезала у сећање, а ти, читаоче, потруди се да нађеш збирку и дочиташ песму нашег незаборавног Кнеза који заврши овоземаљски живот 17. марта 2020.

*Мајка, њланина и небеска сѝрава,
Трејери јасика њодно куће
Мајка књију најдражих њрелисѝава,
Слово њо слово до у свануће...*

Негде је Милосав Кнежевић Кнез рекао: „Да имам девет живота ни један посао, чини ми се, не бих умео да радим, да ме неко одвоји од књиге!“

А када бисте га питали коју је прву књигу прочитао на Радан планини као дечачић, говорио је: „Ја сам прву књигу слушао уз гусле, слушао и памтио!“

Причало се да, када је стигла Вукова награда, за новчани износ Кнез је купио књиге за неку нову библиотеку.

Далеко су стизали ти уредно паковани поклони који су на пут кретали испред зграде Радио Београда, некад у Глину, Сићево, Јабучје, па у Студеницу, Штрпце, Готовушу... Али и до деце наших радника у Немачкој, Швајцарској, Мађарској, Аустрији... Преко Матице исељеника и до далеке Аустралије и Канаде.

Познато је да људи греше. То се некада и Кнезу дешавало. Зато је већ анегдотска прича да је једном, пажљиво бирајући књиге за неки од манастира, случајно спаковао и сабрана дела у кожном повезу једног од најистакнутијих руководилаца и најближих сарадника Јосипа Броза, Едварда Кардеља, која му је донео неко од дародаваца да ослободи драгоцен простор у свом стану. Можете да замислите каква је била реакција монаха тих осамдесетих година када су наишли на такав „дар“. Прво су помислили да је „диверзија“ или нека неслана шала, а онда су се сви слатко насмејали! Било је и предлога да се квалитетне кожане корице употребе за прављење обуће.

ДОБРОТВОРИ

Више се и не сећам откуд овај мој текст у листу СВЕТ, број 228 од 9. јануара 1991. Осећајући потребу да ова прича остане забележена, да се чује која реч о том лепом српском шарпланинском селу на Косову и Метохији, селу Готовуши, објавио сам је:

ЧОВЕК – И ДАЉЕ ТО ГОРДО ЗВУЧИ

И прошла година имала је много лепих тренутака везаних за акцију „КЊИГА СОЛИДАРНОСТИ“ РАДИО БЕОГРАДА. Било је много дирљивих сусрета са децом, са онима који примају поклон раширених руку. Али, било је и оних који шаљу, оних многобројних непознатих појединаца који запакују десетак или стотину књига и преко РАДИО БЕОГРАДА чине много доброг за ову нашу лепу земљу и њене житеље. Списак би био веома дуг, ако бисмо да их поменемо све. Самим одласком у нечије руке, њихови дарови, њихове књиге, чине их људима чија имена ГОРДО ЗВУЧЕ, људима који могу бити срећни што су за неког другог учинили ВЕЛИКУ СТВАР.

Један од таквих је и пензионер из Београда Радомир Урошевић. Потиче из сиринићког краја, из села ГОТОВУША. Ту је његов деда

био први сеоски учитељ. Школа у Готовуши носи име Радомировог деде: ОШ „Рајко Урошевић“. То је једина школа на Косову и Метохији, а можда и у Србији, која носи име свог првог сеоског учитеља.

Унук је у Готовуши основао школску библиотеку. Сваке године по 100–200 књига однесе за Дан школе у своје родно село. И не само то. Увек се нађе још понешто неопходно сиромашној школи која не доби ништа ни од кога од зидања 1922. Осим окречених зидова, креде и дневника.

Ове године, 14. октобра, Радомир је однео књиге, портрет Светог Саве на емајлу, зидни дигитални сат са сликом Косовке девојке, претплатио је школу на три примерка листа „Змај“ за годину дана и ученицу која је написала песму о учитељу Рајку.

Урадио је Радомир још нешто. Организовао је садњу орахових садница на истом месту где је, пре 70 година, његов деда, први учитељ у Готовуши, Рајко Урошевић, посадио први школски огледни воћњак.

Овог 14. октобра заједно су били у Готовуши Радомир Урошевић и „КЊИГА СОЛИДАРНОСТИ“.

РАДИО БЕОГРАД је донео 2.500 књига, поклон појединаца, Народне библиотеке Србије, земунске Библиотеке „Јован Поповић“, Библиотеке „Петар Кочић“ из Београда, издавачких кућа БИГЗ, „Јединство“ и „Нолит“.

Стигао је и кинопројектор, дар проф. Београдског универзитета Биљане Михаљевић, слика „Косовски бој“ академског сликара Томислава Сухеџког...

Деца су била у народним ношњама, мирис топле погаче мешао се са речима песника и глумаца. Слатко и вода, хлеб и со, радост на лицима мештана, свечаност у сваком срцу. Још једна школа је пропевала захваљујући ЧОВЕКУ.

Нове књиге стижу у РАДИО БЕОГРАД. „КЊИГА СОЛИДАРНОСТИ“ наставља свој пут.

ФОТОГРАФИЈЕ

Фотографије ме подсећају на људе, на догађаје, на тренутке радости пред нетакнутом природом, на светиње које нам откривају далеке векове. Враћају у тренутке када смо оснивали или допуњавали ћачке али и манастирске библиотеке. Сваки дочек екипе која се појављивала на разним местима под именом „Књига солидарности“, прича је за себе. Дешавало се да нам вредни учитељи школе коју смо походили приреде програм у школском дво-

ГВОЗДАЦ, 2003.
Приредба за дочек акције „Књиџа солидарности“

ришту, пошто немају прикладну салу за такве догађаје, а онда заједно вадимо из комбија кутије са књигама, ђачким прибором и другим поклонима и уносимо их у скромне учионице.

Често се дешавало да мајка или бака неког ученика умеси погачу или питу, понеки колач или да неки домаћин од куће донесе флашу да почасте госте после изведеног програма, уз обавезан коментар: „Попиј, ваља се, домаћа, љута!“

Наступали смо на разним местима. Једном нам је сцена била тракторска приколица. Донела учитељица од куће свој ћилим и застрла „позорницу“ да лепше изгледа, а и да се учесници програма не оклизну, не дај Боже! А ми, са приколице дарујемо окупљенима стихове Дучића, Ракића, Шантића и Ђурчина, некад Десанке, Драгана Лукића, Раичевића, Ршума, Радовића...

С Драганом Лукићем сам био у Хамбургу где смо наступали за децу наших радника и дружили се незаборавно. Умро је 2006. у 78. години, а остале су његове дивне песме. Пада ми на памет песма:

СВЕЈЕДНО

*Леџо Јоца
Синоћ у креветџ.*